

**Філософія зовнішньої політики экс-президента США
Дуайта Ейзенхауера**

А.О. Худолій.

ПІБ: Худолій Анатолій Олексійович.

Науковий ступінь, звання: к. філол. н., доц.

Місце роботи: Національний університет "Острозька Академія".

Посада: викладач факультету політико-інформаційного менеджменту.

Поштова адреса (роб.): вул. Семінарська 2, НаУОА, м. Острог, Рівненська обл., 35800.

Поштова адреса (дом.): вул. Татарська 5, кв. 76, м. Острог, Рівненська обл., 35800.

E-mail: toliy65@yahoo.com

Тел.(роб.): 8 (03654) 2-29-49

(дом.): 8 (03654) 2-24-45.

Стаття опирається на положення праць у сфері зовнішньої політики США, в яких увагу зосереджено на аналізі осмислення політичної діяльності экс-президента США Д. Ейзенхауера. В умовах зростаючої ролі США набуває актуальності дослідження філософії та внутрішніх чинників, що впливають на рішення американських та світових політиків загалом.

Власне **актуальним** і раніше не досліджуваним виявляється аналіз внутрішньо особистісних чинників, філософії, настроїв та політичної традиції американського політикуму. У статті переслідуються такі **завдання**:

- Виявити та описати філософські погляди та переконання экс-президента США Д. Ейзенхауера, що впливали на формування зовнішньої політики країни;

- Виявити стереотипні уявлення та настрої, типові для політичної еліти періоду 1950х-1960х.

Зовнішню політику США досліджувало чимало науковців, які акцентували увагу на різних аспектах цієї сфери [1, 2006; 2, 2005; 3, 1983]. Однак філософія політика, його стереотипні уявлення, що суттєво впливали на формування зовнішньої політики країни залишилася поза увагою політологів і дослідників. Ми вбачаємо наше завдання у висвітленні філософії экс-президента Д. Ейзенхауера та її втіленні за умов жорсткого протистояння з агресивними представниками американського політикуму, що було типово для 1950х-1960х.

Слід зазначити, що існувала певна політична традиція сприйняття зовнішнього світу, зокрема СРСР, крізь призму холодної війни, ворога, що передавалася від президента до президента. На відміну від своїх попередників, экс-президент Ейзенхауер вирізнявся поміркованістю та розсудливістю, що було типово для досвідченого військового командувача. Проте, протистояння з Радянським Союзом змушувало США сприймати комуністичну країну як ворога, здатного розпочати ядерну війну проти США і знищити їх.

Зовнішньополітична риторика Ейзенхауера на початку 50-х поєднувала труменівське протиставлення двох способів життя з імперіалістичними темами переваги, моралі та священної місії, покладеної Богом на Америку.

20 січня 1953 року, даючи клятву у Капітолії, президент Ейзенхауер був першим республіканцем за двадцять років, який формував адміністрацію.

Запуск супутника Радянським Союзом примусив серйозно хвилюватися американців, оскільки останні думали, що якщо СРСР вдалося це зробити, то що їм завадить завдати ядерного удару по континенту сотнями мегатонн ядерної зброї, яку вони так загрозово випробували. Проте

спокійна та виважена реакція Ейзенхауера не задовольняла деяких політиків, включно з сенатором Джоном Ф. Кеннеді, який виступав за те, щоб Америка реагувала на це якимось чином. Кеннеді говорив про дисбаланс у кількості ракет і така позиція свідчила про те, що він був сильним і рішучим лідером. А його послужний список як військового який брав участь у другій світовій війні і його тверда позиція у дискусіях принесли йому славу сильного лідера, який очолить Америку у неспокійних 1960-х [4, 2007: 308].

Загальновідомо, що Ейзенхауер не мав політичного досвіду коли він прийшов у Білий дім. Він ніколи не обіймав посади у офісі, хоча, поряд з цим, він діяв розсудливо у політичній атмосфері передвоєнної армії. Він особисто знав Черчилля, Рузвельта, Трумена, Маршалла, де Голля і радянських військових лідерів. У небезпечно новому світі з яким мала справу Америка у 1950-х, мало хто міг похвалитися широтою і глибиною його досвіду. До того ж він був людиною з народу, не зарозумілий і простий у стосунках [4, 2007: 312].

Виголошуючи промову у традиційному зверненні президента до народу 2 лютого 1953 року, Ейзенхауер зазначив: “ми успадкували світ миру і співпраці після другої світової війни. На жаль, агресивний комунізм кинув світ у безлад” [Doc. 2, 1953]. Багато американців боялося холодної війни, тому президент закликав до контролю над страхом, в іншому випадку ворог завдасть американцям поразки навіть не зробивши жодного пострілу. Як засіб контролю над істерією та жорсткого протистояння з комуністами, Ейзенхауер дотримувався політики і філософії поміркованості, середньої позиції [6, 1981: 234, 243-45]. Дотримуючись такої політики, президент намагався уникати різких кроків у зовнішній політиці, і водночас діяти так, щоб в СРСР не складалося враження, що він взагалі нічого не робить. Ліберали періоду Ейзенхауера були налаштовані нарощувати американську

військову силу, і до того ж хотіли застосувати її. Вони були яструбами війни і до того ж марнотратами з точки зору їхніх опонентів. З іншого боку, їхніми опонентами були також яструби, проте їх вирізняло прагнення застосовувати силу тільки у випадку захисту фізичних кордонів США. Це були соціально і економічно консервативні ізоляціоністи. Підтримуючи позицію республіканського сенатора Роберта Тафта із Огайо, ізоляціоністи чекали повернення днів скромного оборонного бюджету і скромної американської ролі в зовнішній політиці. Для президента це було непростю справою дотримуватися серединного курсу між двома домінуючими політичними позиціями. Ейзенхауеру це не завжди вдавалося, проте він ніколи не змінював обраної філософії і політики [10, 2007: 99].

Корея і холодна війна. У листопаді 1952 року, перед тим як обійняти посаду президента, він подорожує до Кореї, де відвідав війська і оцінив стан воєнних дій.

Президент Ейзенхауер оголосив про припинення вогню в Кореї 27 липня 1953 року. Нелегке перемир'я триває і до цього часу. Корейська війна забрала життя в 36 тисяч американців, 600 тисяч китайців і 2,000,000 північних і південних корейців [8, 2005: 50].

Ситуація в Кореї була сувора. Мирні перемовини, що розпочалися в липні 1951 року, припинилися через питання репатріації китайських і корейських військовополонених. Обидва комуністичних уряди наполягали на поверненні всіх військовополонених, в той час як США і її союзники наполягали на праві кожного в'язня вибрати самому чи повертатися на Батьківщину чи залишатися. В такому інтенсивному психологічному та ідеологічному тиску звучали звинувачення у промиванні мізків з обох сторін. Тим часом стихійно тривали бої. В Ейзенхауера була ідея як вирішити це питання, але він хотів це зробити без повномасштабних боїв і пролитої крові.

Тому, перебуваючи в Кореї, Ейзенхауер ніколи так і не дав головнокомандувачу військами ООН, генералу Марку Кларку можливості викласти свої погляди на стан справ у приватній бесіді, оскільки він знав, що Кларк, як і багато військових, хотів відновити атаки по всьому фронту на Північну Корею і їхніх китайських союзників. Ейзенхауер вважав, що такі ідеї межували з божевіллям [9, 2005: 90]. Він бачив вихід у тому, щоб передати повідомлення північним корейцям і китайцям про його бажання застосувати ядерну зброю. Тому, щоб публічно не заганяти ворога в куток, він вирішив зробити це опосередковано.

Показ військових 280 міліметрових польових гармат, атомних гармат, в інавгураційному президентському параді, був вражаючим, і водночас тонким натяком. Потім була сама інавгураційна промова, яку президент винятково присвятив зовнішнім і військовим питанням. Посередині цього шоу, президент висловився, що “наука готова працювати на нас, а це її подарунок, сила, що здатна змести людське життя з планети. І США зустрінуть небезпеку з впевненістю, тому що ставки у цьому змаганні високі, свободу поставлено проти рабства, а світло проти темряви. А щодо ворогів, як ті, що правлять Північною Кореєю і комуністичним Китаєм, то вони не визнають ніякого Бога, окрім сили. Якщо це та сила, яку вони хотіли, то вони її отримають” [Дос.1., 1953].

Після повернення в офіс, президент проконсультувався з Радою Національної Безпеки щодо ситуації в Кореї. І хоча він відкинув пропозицію прихильників жорстких методів, включно з думкою держсекретаря Джон Фостера Далеса, який пропонував дозволити генералу Кларку відновити військові операції з метою об’єднати Корею, та Ейзенхауер скористався запасними дипломатичними каналами для того, щоб повідомити ворога про те, що весною він діятиме рішуче, як він згадує в своїх мемуарах, без

найменшого сумніву в тому, що слід застосовувати зброю [7, 1963: 181]. Після цього дійсно атомну зброю перевезли на бази в Окінаву, Японію, і ця дія мала засвідчити серйозність намірів по відношенню до ворогів. Незабаром, корейці та китайці погодилися на добровільну репатріацію військовополонених. Мирні перемовини відновилися. Результат, повернення до розділеної Кореї був сприйнятливим, як пише Стівен Амброуз, провідний історик президента Ейзенхауера, тільки тому, “що президент поставив на карту свій власний престиж “ [3, 1983: 331]. Це стало можливим тільки тому, що Ейзенхауер скористався своїм престижем як військового командувача, що дало йому змогу пригрозити застосувати ядерну зброю. Намагаючись добитися вирішення питання мирним способом в Кореї, президент відповів мирним нападом у контексті холодної війни дуже незвичним способом.

Кількома тижнями після інавгурації, президент Ейзенхауер отримав вражаючу новину. 5 березня 1953 року Кремль оголосив про смерть Йосифа Віссаріоновича Сталіна. Його наступник, Георгій Маленков, оголосив про те, СРСР продовжував проводити мирну політику, яку часто не розуміли належним чином. Багато хто із західних політиків вважали це пустою балаканиною. Ейзенхауер бачив у кожній події можливість здобути пропагандистську перемогу з позитивним результатом. Така позиція іще раз засвідчує його політичну мудрість виваженість і далекоглядність. Наслідком була промова, виголошена 16 квітня 1953 року, яку назвали “Шанс Миру” [10, 2007: 128].

В своїй промові, президент говорив про своє бажання міжнародного контролю над атомною енергією і надійні угоди обмеження зброї. Його промова стала сенсацією завдяки зауваженням про витрати війни і підготовку до війни. Виступаючи як втомлений воїн, президент сказав: кожна гвинтівка, яку виготовили, кожен військовий корабель, кожна гармата, в кінцевому

рахунку – пограбування тих, хто голодний, кому холодно і хто не має одягу. У світлі президентської політики серединного курсу, спрямованого на забезпечення безпеки, його промова “Шанс Миру” була не просто риторикою, це була частина політичної стратегії. Ейзенхауер був переконаний, що холодну війну можна виграти тільки завдяки холодній стриманості. Якщо багато ресурсів буде втрачено на підготовку до війни, то нація збанкрутує. Якщо не заспокоїти страхи, то народ вимагатиме більше ресурсів на воєнні приготування. І тоді США постраждає, а все закінчиться банкрутством, з урядом який втратить силу. Народ позитивно сприйняв ідею президента щодо холодної оцінки холодної війни. Така реакція була на руку президенту, який мав намір значно скоротити витрати на бюджет 1954 року, який його адміністрація успадкувала від президента Трумена, який був надто консервативним, проте витрачав гроші для того щоб задовольнити воєнних лібералів. Ейзенхауер підтримав свого директора по бюджету, який запропонував скороти бюджет на 10 мільярдів доларів, а решту скорочень здійснити за рахунок витрат на військові потреби. Військові виступили проти, та президенту вдалося перебороти опір військових в перший рік свого президентства, що дало йому змогу заручитися підтримкою консервативних анти-витратників у Конгресі [10, 2007: 103].

На початку свого правління, Ейзенхауер встановив модель політичного курсу. Дотримуючись помірності у період холодної війни він погрожував зовнішнім ворогам застосуванням ядерної зброї, водночас скорочуючи традиційні озброєння незважаючи на опір представників військового комплексу. Він буде дотримуватися цієї моделі на протязі всього періоду свого президентства. Проте метод погроз і брязкіт зброї спрацьовує, стає засобом політичного тиску, тим самим прокладаючи шлях до регулярного її застосування у зовнішньополітичній сфері.

Політика Ейзенхауера по відношенню до СРСР полягала у стримуванні радянської загрози можливістю нанесення удару у відповідь у разі агресивного акту. Президент сподівався, що така ситуація гарантуватиме мир і утримуватиме націю від банкрутства і мілітаризації [10, 2007: 103]. Проте, серйозність намірів і підготовка до атомного удару свідчить на користь думки, що президент Ейзенхауер не відкидав можливості ядерної війни. Стереотип ворога та імовірної ядерної війни переслідуватиме всіх без винятку президентів США на протязі тривалого часу аж до остаточного розпаду Радянського Союзу у 1986 році.

Щоб втілити свої ідеї стосовно національної безпеки у доктрину якою послуговуватиметься його адміністрація, Ейзенхауер поклався на Раду Національної Безпеки, залучивши фахівців поза межами уряду. Першим продуктом такого процесу детального планування, який би характеризував зовнішню політику Ейзенхауера став документ НСС 162/2 (документ 3.3) [Дос. 4, 2007: 129-130]. Основою цього документа став НСС 68, який був складений при адміністрації Трумена, проте недоліком того документу було обмежене бачення мети Америки, яке як вважав Трумен, полягало у захисті власності, будинків чи життів в той час як у новому документі Ейзенхауера, мета Америки – захистити спосіб життя, а не лише власність [5, 1998: 42-45].

Політика президента мала свої межі. Виникало багато запитань на які не було відповідь. Його політика втратить сенс якщо СРСР досягне ядерного паритету. Такі побоювання змусили Ейзенхауера розробити умови за яких превентивний ядерний удар міг бути виправданий [див. дет. Дос. 5, 1953].

Незважаючи на власні сумніви, президент задіяв свого держсекретаря, Джон Фостера Далеса опублікувати документ під назвою “Новий Погляд,” в якому йшлося про оборонну політику і доктрину “Повної Відплати ” [10, 2007: 103] [Дос. 3, 1954]. Фактично, такий підхід ґрунтувався на постулаті

невідворотності ядерної війни. В документі було обґрунтовано розширену програму гонки ядерної зброї, зокрема програму створення потужної авіації, оснащеною ядерною зброєю.

Слід зазначити, що президент був змушений прислухатися до порад держсекретаря Даллеса, досвідченого політика, думку якого поділяла американська політична еліта. Проте, на нашу думку, він не був залежним від нього як це подають деякі науковці (див. дет. Іванян Э.А.). Зовнішня політика того часу асоціюється з іменем держсекретаря Джона Фостера Даллеса, який залишив посаду в квітні 1959 року. Зовнішньополітичний курс Ейзенхауера-Даллеса успадкував труменівську-ачісонівську доктрину стримування комунізму як основу зовнішньополітичної лінії. Їхній погляд відрізнявся від попереднього підходу тим, що в якості точки відліку була ідея, що удар у відповідь на випадок радянської агресії може бути завдано не обов'язково в тому регіоні де це відбулося, а може бути в іншому місці і іншими засобами [2, 2005: 267].

В 1953-1954 роках в США набрала потужності хвиля маккартизму, антикомуністичного хрестового походу, до якого лояльно ставився республіканський уряд і сам президент. Це ще раз підтверджує думку про те, що ненависть до комунізму знайшла свій вихід таким чином, а Ейзенхауер поділяв погляди борців з комунізмом хоча і в стриманій формі. Проте, Ейзенхауер відійшов від риторики *червоного фашизму*, оскільки намагався знайти пристойні моральні обґрунтування для хрестового походу проти комунізму [12, 1990: 204].

Під час першого терміну Ейзенхауера, США та їхні союзники пережили низку кризових ситуацій холодної війни. Як наслідок, доктрина “Повної Відплати ” була апробована в Європі, на Близькому Сході, в Латинській Америці, і Азії.

Отже, як і раніше у свідомості політичної еліти періоду 1950х-1960х побутує стереотип ворога, уособленням якого є СРСР та країни соціалістичного табору. Образ ворога підсилює кампанія антикомуністичного хрестового походу яку очолив сенатор Маккарті. Президент Ейзенхауер лояльно ставиться до подібних виявів антикомуністичної ненависті. У жорсткому протистоянні з комуністами на міжнародній арені Ейзенхауер дотримувався політики і філософії поміркованості, серединної позиції, що давало йому простір для маневру і залишало шанси для відступу. Така позиція гарантувала стабільність політики, хоча і викликала критику з боку політичних суперників, зокрема майбутнього лідера Кеннеді.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі риторики та зовнішньополітичного курсу президента Ейзенхауера під час другого терміну перебування на посаді та виявлення вагомих чинників впливу на його зовнішньополітичну діяльність.

Література

1. Иванян Э.А. История США. – М.: Дрофа, 2006. – 571 с.
2. Рукавишников В.О. Холодная война, холодный мир. Общественное мнение в США и Европе о СРСР. – М.: Академический Проект, 2005. – 864 с.
3. Ambrose Stephen E. Eisenhower. – Vol. 2. – New York: Simon and Schuster, 1983. – 750 p.
4. Bennett William J. America: the last best hope. – Vol. 2: From a World at War to the Triumph of Freedom 1914-1989. – Nashville, Tennessee: Thomas Nelson, 2007. – 592 p.
5. Bowie Robert R. and Richard H. Immerman. Waging Peace: How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy. – New York: Oxford University Press, 1998. – 317 p.
6. Eisenhower D. The Eisenhower Diaries / Edited by Robert H. Ferrell. – New York: W.W. Norton, 1981. – 445 p.
7. Eisenhower Dwight D. Mandate for Change, 1953-1956: The White House Years. – Garden City, N.Y.: Doubleday, 1963. – 741 p.
8. Gaddis John Lewis. The End of the Cold War. – New York: Penguin Press, 2005. – 333 p.
9. Herspring Dale R. The Pentagon and the Presidency: Civil-Military Relations from FDR to George W. Bush. – Lawrence, KS: Kansas University Press, 2005. – 490 p.
10. Langston Thomas S. The Cold War Presidency: a documentary history. – Washington, D.C.: CQ Press, 2007. – 506 p.
11. Slany William Z. Foreign Relations of the United States, 1952-1954. - Vol. 2. / National Security Affairs, part 1. – Washington, D.C.: Government Printing Office, 1984. – P. 578-596.
12. Smith C.A. Political Communication. – New York: Harcourt, Brace Yovanovich Publishers, 1990. – 320 p.

Джерела та література

1. Doc. 1. Eisenhower D. "Inaugural Address," January 20, 1953, in Public Papers of the Presidents of the U S: 1953-1961, from the Am. Pres. Project, Un. of California, Santa Barbara, www.presidency.ucsb.edu.
2. Doc. 2. Eisenhower Dwight D. "Annual Message to Congress on the State of the Union," February 2, 1953 in Public Papers of the Presidents of the United States: Dwight D. Eisenhower, 1953-1961, from the American Presidency Project, University of California, Santa Barbara, www.presidency.ucsb.edu.
3. Doc. 3. "Massive Retaliation," Secretary of State John Foster Dulles's Speech to the Council on Foreign Relations, Jan. 12, 1954, in Documents on American Foreign Relations 1954, ed. Peter V. Curl. – New York: Harper and Brothers for the Council on Foreign Relations, 1955. – P. 7-15.
4. Doc. 4. National Security Council Report # 162/2 (NSC 162/2) on National Security Policy, October 30, 1953 / Langston Thomas. The Cold War Presidency. – Washington, D.C.: CQ Press, 2007. – P. 129-130.
5. Doc. 5. President Dwight Eisenhower's Memorandum to Secretary of State John Foster Dulles about a First Strike, September 8, 1953/ Available online from the Dwight Eisenhower Memorial Commission, www.eisenhowermemorial.org/presidential.org/presidential-papers/first-term/documents/404.cfm.

Назва: Філософія зовнішньої політики экс-президента США Дуайта Ейзенхауера

Стаття присвячена аналізу зовнішньої політики экс-президента США Дуайта Ейзенхауера. Описано особливості моделі зовнішньополітичного курсу президента США під час його першого терміну правління та стереотипи, що побутували у свідомості політичного оточення президента.

Foreign Policy Philosophy of Ex-President of the USA Dwight Eisenhower

The article is devoted to analysis of foreign policy of ex-president of the USA D. Eisenhower. Nuances of the foreign affairs model developed by President Eisenhower during his first term of presidency and stereotypes typical for political environment of the president have been described.